

Elektrik İşletmelerinin Organizasyonu

Yazan
Korkut ÖNGÜN
EL Y. Müh.
EtKt

«Nekadar geriye bakarsanız okadar ilerisini görebilirsiniz.»

Winston CHUBCHILL

Türkiye'de elektrik İşletmelerinin kuruluşu ve İşleyişi ile beraber bunların organizasyonlarında görülen düzensizliklerden de söz edilmeye başlanmıştır. Bu kadar eski olan bu konu üzerinde memleketimizde çeşitli çalışmalar yapılmış ve yapılmaktadır.

Elektriğin Türkiye'deki kullanılışı ile elektrik işletmelerinin kuruluşu ve bunların takip ettikleri tarihi gelişme Elektrik Mühendisliği dergisinin 89 ncu Mayıs 1964 sayısında «Türkiye Elektrik Kurumu» adlı yazıda anlatılmıştı.

Bu tarihi gelişme Türkiye'de elektrik İşletmeleri organizasyonunda bizi bir birliğe götürmektedir. «Türkiye Elektrik Kurumu» veya kısaltılmış adı ile TEK denilen bir kuruluşun doğuşu üzerinde 10 yıldan fazla bir zamandan beri çalışılmaktadır. Bu kuruluşun bir hayli ileri safhalara kadar götürülen kuruluş kanunu bir türlü gerçekleştirilememiştir. Bugünkü günde de bu konuda Türkiye Büyük Millet Meclisinin komisyonlarında bulunan bir kanun tasarısı üzerinde tartışılmaktadır. Tasarının kanunlaşp kanunlaşmayacağı üzerinde kat'i bir şey söylemek mümkün değildir.

Ayrıca hükümet tarafından elektrik işletmelerinin organizasyonunu yeni baştan düzenlenmesi konusunda dış yardımlardan da faydalanılarak kurulan bir çalışma gurubu geniş ölçüde çalışmaya başlamıştır.

Genel olarak bu kabil çalışmalarda yabancı memleketlerdeki benzer kuruluşlar-model olarak alınmaktadır. Bu kuruluşların benzerinin -memleketimizin özel durumunda göz önünde bulundularak.. Türkiye'de kurulmasına çalışılmaktadır. Bu çalışmalara yardımcı olmak ve düşüncelerin belirmesinde faydalanmak üzere, çeşitli memleketlerdeki benzer kuruluşlar konusunda zaman zaman bilgi verilmişti/(Elektrik Mühendisliği Dergisi Sayı 89 Mayıs 1964 de Türkiye Elektrik Kurumu, aynı dergide Sayı 105 -Eylül 1965 de Komşu Memleketlerde Elektrik İşletmelerinin Durumları adı yazılar) Bu defada Fransa'da 1946 yılında kurulmuş olan Electricité de France kısaltılmış adı EdF, konusunda derlenen bazı bilgiler sunulmaktadır. TEK konusundaki tartışmalarda EdF'ın kuruluş ve İşleyişinden geniş ölçüde söz edilmektedir.

Diğer yabancı memleketlerde elektrik işletmelerinin bir kurumun çerçevesinde birleştirilmesi olayının tesadüfen bir gün hatıra gelmesiyle hemen gerçekleşmediği EdF'ın kuruluş devresinin incelenmesinden de anlaşılacaktır. Ayrıca bu biçim birlikler memlekette yalnızca elektrik sektöründe de yapılmamaktadır. Memleketin genel gidişi ve düşünce tarzı bu kabil işletmeleri kabul edecek şekilde olgunlaşmış böyle birleşmelerin faydalı olacağını anlaşılmış olması gerekmekte diğer sektörlerde de aynı yönde bir gelişme ihtiyacının duyulması şart olmaktadır.

Türkiye'de Cumhuriyetin ilanı ile beraber yabancı imtiyazlı ortaklıklar tarafından işletilen kamu kurumları satın alınmaya başlanmıştır. Bu işte demiryolları ortaklıkları ön sırayı tutmuştur. Çeşitli ortaklıklar' elinde İşletilen demiryolları ile yeni yapılan demiryollarının işletilmesi kurulan Devlet Demiryolları İşletmesine verilmiştir. Bugün de Türkiye'de bütün demiryol şebekesi bu kurum tarafından işletilmektedir.

Posta ve telefon ve telgraf işlerinde de, aynı yoldan gidilmiştir.

Hava yollarında, küçük ölçüde olmasına rağmen aynı yol tutulmuştur.

Kömür işletmelerinde tutumumuz biraz farklı olmuştur. Yalnız yabancı ve yerli ortaklıklardan satın alınan bazı bölgelerdeki kömür ocakları; hem millileştirilmiş, hem de devletleştirilmiştir. Yerli şahısların elinde bulunan ve devletleştirme bölgesinin dışında kalanlar bir birlik içine girmeye zorlanmamıştır.

Elektrik konusunda ise tamamen ters bir yoldan gidilmiştir. Yabancı ortaklıklardan satın alınan tesisler önce birer yıl Bayındırlık Bakanlığı yapısı içinde çalıştırılmış sonradan mahalli idarelere bırakılmıştır. Diğer konularda olduğu gibi bunların bir devlet işletmesi şeklinde birleştirilmesi 1939 -1945 yılları arasında çok kolay ve hatta zaruri idi. Bu işletmelerin bugün birleştirilmesinde çeşitli güçlükler ve zorluklar çıkmaktadır. İnci 5 yıllık Kalkınma plânında alınacak tedbirler arasında bahsedilmesine - 5 Yıllık Plânın 4 ncü yılı dolmasına - rağmen bugüne kadar gerçekleştirilemeyen konulardan biri Türkiye Elektrik Kurumudur. Plânın kalkınmalarını bu gibi plân amaçlarına uygun tedbirler alınmadan

yürütülemediği diğer memleketlerdeki durumlar gözden geçirildiği zaman daha açık olarak anlaşılmaktadır.

Düşüncemizin anlaşılmasına yardım etmek üzere önce Fransa'da elektrik sanayiinin kurulma ve gelişmesinin tarihi gidişi biraz ayrıntılı olarak anlatılacak sonra da EdF konusunda ve diğer memleketlerdeki benzer kuruluşlar üzerinde özet halinde bilgi verilecek bu arada Fransa'daki ekonomik plânlamadan söz edilecektir.

Millileştirmeye kadar Fransa'da elektrik sanayiinin organizasyonu :

Dünyada ve özel olarak Fransa'da elektrik sanayiinin başlaması ve gelişmesi şöyledir.

— Gramme tarafından ilk dinamonun yapılması 1869

— Ük kızgın telli aydınlatma lambasının Thomas Edison tarafından yapılması 1879

— Marcel Deprez tarafından doğru akımla ilk enerji naklinin gerçekleştirilmesi 1881 (VI. zille ve Grenoble arasında 1881 de Creil ve Paris arasında 70 kW ve 6 kV ile 1883)

— L. Graulard tarafından İlk alternatif akım transformatörünün yapılması 1884

Dağıtım şebekesinin başlangıcı olarak tesbit edilen 1880 yılı ile millileştirme kanununun çıkarıldığı 1946 yılı arasında Fransa'da elektrik işletmelerinin yapısı ve organizasyonun»Ja aşağıdaki gelişmeler görülmüştür.

A Paris Bölgesi :

İlk dağıtım ve üretim tesisleri şunlardır :

1881 yılında Carroussel meydanı elektrikle aydınlatılmıştır. Bu meydan Paris'te 1819 da havagazı ile aydınlatılan ilk meydana. Buttes - Chaumont Parkı'nda 1884 de aynı şekilde ışlandırılmıştır. Bu devrede, bazı özel teşebbüsler umumî yolların aydınlatılma yetkisini elde etmişler ve bu maksat için «santral» denen üretim tesisleri kurmuşlardır.

„ 1890 yılına kadar Paris'te ancak özel teşebbüsün elinde aynı teşebbüs tarafından Faubourg • Montmartre yolunda ve Palais - Royal'da tesis edilen ufak üretim santralleri gibi önemsiz sayılacak bazı üretme tesisleri bulunmaktaydı.

Bununla beraber, 1889 yılında Paris Belediye Meclisi elektrik üretimini geliştirmek ve teşvik etmek amacıyla, o vakite kadar aydınlatma ve ısıtma işlerinde havagazı dağıtımını tekel halinde yapan (Gaz ve Paris) ortaklığında olduğu gibi, elektrik dağıtımını bir tek ortaklığa vermemeyi ve birçok ortaklıklara paylaştırmayı uygun görmüştür.

Paris şehri, bu düşünceyle «sektör» denen 10 bölgeye ayrılmıştır. Her sektörde belli bir ortaklığa elektrik enerjisi dağıtımını konusunda' 18 yıllık bir süre için izin verilmiştir.

Bu izinlere alt sözleşme örnekleri 1889 da Paris Belediye Meclisinde onaylanmıştır. Bu imtiaz bölgeleri, izin verilen ortaklığın üretim tesisleri ile enerji üretme şekillerine dair hiç bir yükümlülük getirmemekteydi; buna karşılık dağıtım şebekelerinin yalnız yeraltı iletkenleri ile yapılması şartı koşılmakta idi.

1889 Dünya Paris Fuarı münasebetiyle imtiyazlı ortaklıklar, hemen büyük bulvarların elektrikle aydınlatılmasını gerçekleştirmek üzere faaliyete geçmişlerdir.

İlk önce, Paris ili içinde «sektörlerin» üretim santralleri tesis edilmiştir; bundan sonra, elektrik enerjisi iletilmesinde elde edilen ilerlemeler sayesinde Paris şehri çevresi dışında da üretim santralleri kurulması yoluna gidilmiştir.

Aynı devrede, Paris ile de : Halle Centrale'da (1889), Pare Monceau'da (1892) ve Pare des Buttes - Chaumont'da (1894) kendi özel tesislerini kurmuştur.

B. Diğer tilerde : •

1889 da diğer illerde de santraller ve dağıtım şebekeleri kurulmuştur. Bunların başlıcaları, Lyon, Tuluz, Bordo, Ruen, Lehavr, Tur, Nansi, Dijoh, Sent etlen, Montpellier, Tulon v.b. dir.

19 ncu yüz yılın sonunda, Fransa'da 77 si alternatif akım, 275 i doğru akım ve 12 side alternatif ve doğru akım karışık olarak 364 yerde elektrik enerjisi üretilmekte idi.

C. Millileştirme Çalışmaları :

1946 yılına kadar, Fransa'da elektrik enerjisi iletilmesi ve dağıtılması esas olarak özel teşebbüslerce, ancak bazı durumlarda Belediye İşletmeleri, karma ortaklıklar ve tüketici sendikalanınca yapılmakta idi.

15 Haziran 1906 ve 16 Ekim 1919 sayılı kanunlarla yukarıda sözü geçen teşebbüsler, Devlet Kontrolü ile Kamu teşebbüsleri denetimi altına konmuştur.

1914 - 1918 harbinin hemen sonunda bir kamu hizmeti olan elektrik üretim, iletim ve dağıtımını gibi İşlerin özel teşebbüse bırakılamayacağı üzerinde bir düşünce doğmuştur. Bu düşünce ile, bir takım önemli çalışmalar, 1939 yılında önce, Devlete İntikal ettirilmiştir. Meselâ;

— Demir yolları nakliyatı, (1937)

— Uçak inşaatı gibi işler (1936) Devletçe yapılmıştır.

1939 - 1945 Dünya harbinden sonra siyasi ve iktisadi gelişmeler, Avrupa memleketlerinin çoğunda, belli bazı çalışmaların ve özellikle kamu hizmetleri yönetiminin, azçok doğrudan doğruya bir şekilde Devlet elinde bulunması yönünde bir ekonomi şekline yönelmiştir.

Bu şartlar altında, 1946 da Fransa'da aa milli ekonomi için birçok ana teşebbüs millileştirildi ve böylece bu İdareler milli organizasyonlar haline getirildi.

Bu devrede kararlaştırılan en önemli millileştirmeler aşağıdaki alanlarda yapılmıştır :

— Kömür endüstrisi : «Kömür Havzası» ve «Charbonnages de France» Fransız Kömür İşletmesi (17 Mayıs 1946 sayılı kanun), kamu kuruluşlarının doğuşu,

— Hava nakliyatı : «Air - France» Fransız hava yolları ortaklığının kuruluşu (16 Haziran 1948 sayılı kanun)

— Deniz nakliyatı : 1948 de iki önemli ortaklık halinde ve Compagnie de messageriesmaritimes).

— Büyük yatırım bankaları : 1945 tarihli kanun ile Milli Sanayi ve Ticaret Bankası, (Comptoir d'escompte ve Crédit Lyonnais' et Sociéte Générale) bankaları millileştirilmiştir. (İş Bankaları millileştirilmemiştir.)

— Büyük sigorta şirketleri : 24 Nisan 1946 tarihli kanun ile millileştirilmiştir.

Bunlardan başka İki imalat ortaklığı da millileştirilmiştir. Bunlar :

— İnceleme ve uçak motoru yapma millî ortaklığı (S.N.E.C.M.A.) kuruluşu (29 Mayıs 1945 tarihli kanun ile millileştirilmiştir.)

— Renault fabrikalarının (R.N.U.R.) millî kurum haline getirilmesi (16 Ocak 1945 tarihli kararname ile)

Aynı dönemde, elektrik ve hava gazı endüstrisinin millileştirilmesine doğru önemli bir düşünce akımı görülmüştür.

Fransa'da elektrik endüstrisi yapısına yeni bir şekil vermeyi gerektiren sebepler şöyle sıralanabilir.

1) İmtiyazlı ortaklıklar düzeni, özel şahıslara ekonomik hayatın bir ana çalışma kolunu ve milletin güvenini dikkatle yönetmek yetkisini vermektedir. Bu sebeple şahısların kendi öz çıkarlarına göre memleketin elektrik tesislerini ve elektrik endüstrisini yönetmelerinin milli faydalara uydurulamayacağı kabul edilmekte idi.

2) Sözü geçen imtiyazlı ortaklıklar, bir tekel halinde çalıştıkları için, tüketicinin zararına aşırı kârlar sağlayabilecek durumda idiler.

3) Elektrik üretimi, iletimi ve dağıtımını yapan kurumlar dağınık bir yapıya sahiptiler : O günlerde 150 üretim kurumu, 90 iletim kurumu ve yaklaşık olarak 1500 dağıtım kurumu vardı. (Gerçekten, bu kurumların en büyük kısmı 10 kadar mâli gurubun elinde bulunmaktâ idi.)

Bu dağınık yapı hele malzemenin normlaştırılması İnceleme ve araştırma imkânları, denetim ve işletme şartları bakımından rasyonel olmayan bir şekilde yönetime yol açmakta idi.

FRANSA'DA MİLLİLEŞTİRME KANUNU İLE KURULAN AMME KURUMLARI

Yukardaki düşünceler altında Fransız Millet Meclisi (Elektrik ve Gaz endüstrisinin millileştirilmesi) ile ilgili, 8 Ekim 1946 tarihinde bir kanun kabul etmiştir. Bu kanun, sonradan, ihtiyaçlara göre 21 Ekim 1946, 12 Ağustos 1948 ve 2 Ağustos 1949 tarihlerinde değiştirilmiştir.

• % Nisan 1946 tarihli kanun, elektrik üretim, nakil ve dağıtım tesislerinin işletilmesini «sanayi ve ticari karakterdeki kamu kurumları» adı altında belirtilen bazı kuruluşlara bırakmıştır. Bu kanunun güttüğü amaç, elektrik enerjisi endüstri, sinin yönetimiyle yükümlü kamu kurumlarının kurulmasıdır. Kanun ayrıca, devrolunan kurumların hak ve vecibelerinin yeni kuruma geçişi gibi bir çok konulan da ayarlamaktadır.

• Kanunun belirttiği kamu kurumları şunlardır :

-1, «Electricité de France Milli Servisi» adı altında bir kamu kurumu. Bu kurum elektrik enerjisinin üretim, nakil, ve bölünmesine ait tesislerin yönetilmesi ile yükümlü bulunmaktadır.

• 2. «Electricité de France dağıtım servisi» adı altında belirli sayıdaki kurumlar dağıtım tesislerinin işletme ve yönetimi ile görevli bulunmaktadır.

3. Sözkonusu kanun, toölgelerdeki veya bölgeler arasında çeşitli kamu kurumlarının kurulmasını öngörmektedir.

Millileştirme kanunununda önce var olan bu kurumlar sermayesinin çoğu kamu sermayesi olan Karma, ekonomili dağıtım kurumları ve tekelileridir,

• 4* Tanımda Elektrikten kolektif faydalanma sendikaları (S.I.C.A.E.) ve "mevcut istihlak kooperatifleri" (madde 23) aynen faaliyette bırakılmıştır (3 ve 4 ncü maddede sözü edilen kurumların çalışması 4960'da toplam tüketimin % 1 i kadarını kapsıyordu.)

Electricité de France Kamu kurumunun hukuki durumu, genel olarak kamu kurumları

Genellikle Kamu Kurumu Fransa'da «kamu hakları olan bir hukmi şahıs» diye tarif edilmektedir, kamu kurumu yani idare hukukuna dayanarak bir kamu hizmetini veya belirli kamu hizmetleri toplamını yönetme ile görevli bir kurumdur.

Fransa'da bu gibi kurumlardan birçok örnekler vermek mümkündür. En önemlileri şunlardır :

T- MUU tasarruf sandığı

— Ticaret odaları

— Atom enerjisi komiserliği (D

(1) Atom Enerjisi Komiserliği 18 Ekim 1945 tarihli tüzük ile kurulmuştur.

— Muhtar Limanlar (Le Havre, Strasbourg, Bordeaux)

- Üniversiteler,
- Fakülteler,
- Liseler,

Gerçekten, her kamu kurumu kanuni karakterinl belirten bir kanun ile kurulmuştur. Buna göre, bir kurumdan diğerine kanuni yetkiler değişmektedir. Bununla beraber, bu kurumların or. taklağa uydukları esaslar şunlardır :

1. Devlet kuvvetinin imtiyazlarından faydalanmaktadırlar, (örneğin, istimlâk gibi İmtiyazlar)

2. Mali bakımdan muhtariyete sahiptirler : Bu sebeple, özellikle Devlet Bütçesine veya bir kollektif teşekküle kazanç fazlalıklarını vermektense kendi tesislerinin genişletilmesine bu kâr fazlasını harcamak yetkisine sahip olarak kârlarını muhafaza edebilirler.

3. Mal ve mülkleri icra yoluyla hacize veya zorla satışa elverişli değildir.

4. Korumak zorunda buldukları faydaları, bütün idari şahıslara veya Devlete karşı korumak üzere Mahkemeye başvurabilirler.

Milli Şirketler ile Kamu Kurumlarının Karşılaştırılması :

Fransa'da Electricité de France, Gaz de France ve Kömür Havzasından başka milli kurumlara «milli şirketler» denilmektedir.

Yukarıda sözü geçen kamu kurumlarının terisine olarak milli şirketler ticaret hukukuna dayanan ticaret şirketlerinin hükmi şahsiyetini muhafaza etmektedirler ve devlet kuvvetinin İmtiyazlarından faydalanmaktadırlar. Bunlar Devletin tek hisse sahibi olup olmadığına göre İki sınıfa ayrılmaktadırlar.

Yalnız devletin hisse sahibi olduğu milli şirketler 1946 da millileştirilen bankalar ve millileştirilen sigorta şirketleridir.

Karma ekonomi şirketleri karakterini haiz milli şirketler (özel sermaye ile kamu sermayesi birleşimi) Compagnie générale, Transatlantique,

Messagerie Maritimes Şirketi, Air - France Şirketi, havacılık İnşaat milli şirketleridir.

Renault fabrikaları milli kurumuna gelince, bu kurumu bir milli kurumdur. Fakat bir milli şirketin kanuni şeklini haiz olmayıp bir kamu hizmeti yapmadığından devlet kuvvetinin imtiyazlarına sahip bulunmamaktadır.

«Electricité de France - Milli Servisi» kamu kurumunun hukuki durumu :

Bu kurumun sermayesi Fransız - Milletinin malıdır.

Sermaye iki guruba ayrılır :

— Millileştirme kanuna göre eski şirketler, den aktarılan mallar.

— Millileştirmeden sonra gerçekleştirilen üretim, nakil ve dağıtım tesisleri.

EdF'in 31 Aralık 1960 itibariyle sabit kıymetlerinin toplam değeri (Tablo 1) de gösterilmiştir.

Bilanço net değeri yeni değerden amortismanların çıkarılması ile bulunmaktadır.

EdF'in Mali Muhtariyeti :

EdF kurumunun, mali muhtariyeti olması sonunda «teknik ve ticari» bakımlardan da bağımsız sayılır.

Ancak bu bağımsızlığını, çeşitli işletme şartlarının gerektirdiği gider sınırını aşmaması icabeder.

Kuruma verilen mali bağımsızlığın en başta gelen sonucu olarak işletme ve yatırım giderlerini kanun gereğince karşılamak zorunluğuna bağlar.

Pratikte yatırımların karşılanması aşağıdaki çarelerle sağlanır :

— Sosyal ve Ekonomik Kalkınma Kurumundan (F.D.E.S.) alınacak uzun süreli ve % 4,5 faizli krediler.

— Orta vadeli krediler

— Halk İçin çıkarılan uzun süreli istikrazlar

— Oto finansman (kendi kaynakları)

1960 ve 1961 yılları için yatırımların çeşitli karşılanma yolları (Tablo H) den görülmektedir.

T A B L O I

Tesisin Cinsi	Yeni Değer Milyar Yeni Frank olarak	Bilanço net değeri Milyar yeni Frank olarak
Hidrolik Santraller	13,8	10,0
Termik Santraller	4,8	3,1
Nakil ve Dağıtım Şebekeleri v.s.	10A	6,8
	28,7	19,9
Kamu Dağıtım Tesisleri	11,8	

T A B L O H

	Yatırımların Toplamı Milyar Yeni Fr.	Sosyal v&s Ekonomik Kalkınma Kurumu Kre- dUeri Orta süreli Milyar		Halk istikrazı		öz Kaynaklar	
		Y. Fr. %	Milyar	Milyar	Yeni Fr. %	Milyar	Yeni Fr. %
1960	2,82	1,60	56,6	0,80	28,2	0,43	15,2
1961	2,98	1,65	56,4	0,97	26,6	0,41	14,0

Yatırımların bu karşılanma şekillerine ait mail külfetler 1980 yılında yılda 0,74 Milyar Yeni Franga yükselmiştir.

1956 yılında mali külfetler «sermaye tahsisi» suretiyle hafifletilmiştir, bu işe tek hisse sahibi olan Devletin kapitalizm alanında özel teşebbüsde olduğu gibi sermaye arttırması yapması demektir. Tek hisse sahibi olan Devlet, 1-darenin mali dengesini korumak oranında sermaye yatırımı yapar.

Yapılan 3,15 Milyar Yeni Franklık sermaye tahsisatı; devletin verdiği 5,48 Milyar Yeni Franklık borçdan çıkarılmıştır. Verilen tahsisat toplamının % 3 ü oranında yıllık bir temettü Devlete ödenmektedir. (Sosyal ve ekonomik kalkınma kurumu kredilerinde bu nisbet % 4,5 dur.)

Vergi Sistemi :

EdF kurumuna, özel teşebbüse uygulanan vergi ve resimler uygulanır.

Mal Satın alınması ve bunların yönetilmesi:

EdF kurumu her çeşit malları almak, bunları yönetmek ve özel şahıslara uygulanan şartlar içinde bunları elden çıkarmak yetkisine sahip bulunmaktadır.

Kurum, özellikle, kurulan yardımcı ortaklıkların (filial) hisse senetlerini de satın alabilir.

Devlet Kontrolü :

EdF Kurumu Devletin teknik, idari ve mali bakımlardan kontrolü altında bulunmaktadır.

Yönetim:

EdF Kurumu, elektrik işleriyle yetkili bakanın raporuna göre çıkarılan kararname ile atanan 15 üyeden kurulu bir yönetim kurulunca yönetilir.

Yönetim Kurulunun bu 15 üyesi aşağıdaki şekilde seçilir:

- Beş Devlet Temsilcisi
- Maliye ve Ekonomik İşler Bakanının teklifi üzerine iki üye
- Elektrik işleriyle görevli Bakanın teklifi üzerine iki üye

— Tarım Bakanının teklifi üzerine bir üye, den meydana gelmektedir.

— Elektrik ve Gaz dağıtım işlerini, yürüten mahalli birliklerin en az ikisini temsil eden endüstriyel ve mali bakımlardan ihtisası olan beş şahıs.

— Beş Personel temsilcisi

— Sendika teşklâtı ve personel temsilcilerinin teklifi üzerine tayin olunan beş üye.

Yönetim kurulu Başkanı, Yöneticiler arasında seçilir ve Elektrik işleriyle görevli Bakanın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca alınan bir karar gereğince tayin olunur.

EdF'in Genel Direktörü ise yönetim Kurulunun teklifi üzerine, MİU Ekonomi ve Elektrik İşleriyle görevli Bakanların inhası üzerine, Bakanlar Kurulunun kararı ile tayin olunur.

Görüldüğü gibi Fransa'da Elektrik İşletmelerinin millileştirilmesi ve devletleştirilmesi konusunda önce bir fikri hazırlık yapılmış sonra benzer kurumlarla beraber elektrik İşletmeleri bir yönetim altına alınmıştır.

Fransa'daki durumu bu şekilde kısaca belirttikten, Fransa'daki plânlama çalışmaları hakkında bir kaç satırla da kısa bir bilgi verdikten sonra diğer memleketlerde elektrik işletmelerinin nasıl organize edildiği ve çalıştığı özetlenecektir. Her memleketin 1964 yılındaki termik hidrolik üretimi ve kurulu gücü ve nüfusu ile nüfus başına düşen elektrik enerjisi üretimi de özetin başında vermek suretiyle adı geçen memleket üzerinde kabaca bir fikir vermeye çalışılacaktır. Bu listenin sonuna listeyi tamamlamak ve karşılaştırmaya imkân vermek düşüncesiyle Fransa ve Türkiye'nin üretim değerleri de eklenmiştir.

Fransa'da Ekonomik Plânlama :

Fransa'da ilk önce harptan sonra 1939 -1945 yılları arasında ekonomik bir plân uygulanmasına başlanmıştır.

Memleket ekonomisini belirli yönere yöneltmek üzere (elemeğinden tam olarak faydalanılması ve hayat standardının düzeltilmesi) konusunda bir plânlamaya girişilmiştir.

Birinci Kalkınma ve Cihazlama Plâni (Monnet Plâni) 1947 -1950 yılları arasında uygulanmak üzere hazırlanmıştır. Sonradan bu plân 1952 yılına kadar, Amerika ekonomik yardımları çerçevesi içindeki imkânlar göz önünde bulundura-

rak, uzatılmıştır. Monnet plânının esas gayesi, harpten ciddi surette zarar gören üretim araçlarının yeniden tesisini- mümkün kılmaktır.

İkinci modernizasyon plânı 1953 - 1956 yılları içinde uygulanmıştır. Bu plân, memleket ekonomisinin birinci plân içinde elde edilen sonuçlar ile takviyesi maksadıyla hazırlanmış ve dış alanlarda memleket ekonomisinin çeşitli kollarının çalışmasını fazlalaştırarak rekabet İmkânını arttırmak amacını gütmüştür.

Miktar itibarıyla tesbit olunan amaçlara 3 ncü yıl içinde ulaşılmış (yani bir yıl öncelikle), yalnız tarım alanı bu sonucun dışında kalmıştır.

Üçüncü modernleştirilme ve cihazlar plânını 1957 -1961 yılları içinde uygulanmıştır; bu plânın amacı tekrar 1960 yılında ele alınmış, ve «18 aylık geçici bir plân» halinde tesbit edilmiştir.

Bu plânla tesbit edilen üretim amaçlarına pratik olarak varılmıştır, (brüt iç üretim artışı tesbit olunan % 25 yerine % 23,5 ü bulmuştur, yatırım artışları da % 28 e ulaşmıştır).

4 ncü Ekonomik ve Sosyal gelişme plânı İse 1 Ocak 1962 İle 31 Aralık 1965 devresi İçin hazırlanmıştır.

DİĞER MEMLEKETLERDE ELEKTRİK İŞLETMELERİNİN ORGANİZASYONU

1. (Büyük Britanya Krallığı ve İrlanda) İngiltere :

Toplam Kurulu Güç 1964 de	42,0	GW
Toplam Üretim (1964 de)	172,4	TWh
Bundan : Hidrolik üretim	4,0	TWh
Atom santralleri üretimi	7,6	TWh
Diğer termik üretim	160,8	TWh
Nüfus (1964 de)	54,1	Milyon
Nüfus başına kullanılan Elektrik enerjisi (1964 de)	3190	kwh

Büyük Britanya Krallığı ve İrlanda da elektrik endüstri 1946 yılında millileştirilmiştir.

Elektriğin üretim ve iletimi Milli Kamu kurumları tarafından yapılmaktadır.

Dağıtım ise; bölgenin kamu kurumlarına verilmiştir.

Bu teşekküllerin çalışma düzenleri şöyledir :

Büyük Britanya'da Elektrik Üretim, ve İletimi :

Elektriğin üretim ve iletiminde işletme ve donatma konuları ile «Central Electricity Generating Board» kurumu görevli bulunmaktadır. Bu Kurum bölgenin kamu kurumlarına dağıttıkları enerjiyi sağlamak ile yükümlüdür.

Söz konusu kurum Enerji Bakanı tarafından atanan 8-10 üyeden kurulu bir kurul tarafından yönetilmektedir. Kurulun, yetkileri! İçinde şunlar bulunmaktadır:

— Merkezi bir İdare

— Dört bölge içinde guruplandırılan 11 adet bölgesel üretim bölümleri (Generating Divisions) Bir beşinci bölge Gal eyaleti ve İngiltere'nin Kuzey . Batı kısımlarındaki elektrik üretimi ile görevlidir.

— Üç «donatım bölgesi» santral tesisleri ve tevsii ile görevlidir.

Dağıtım :

Kamu dağıtım kurumları 14 adettir.

İngiltere ve Gal eyaleti isin 12 bölge komisyonu (Area Board) vardır.

Her Komisyon Kurulu bir başkan ve 4 - 6 üyeden kurulmuştur. Bu üyeler Bakan ve bölge danışma kurulu başkanı ile ortaklaşa tayin olunurlar.

İskoçya için 2 Komisyon vardır.

Bu teşekkül İskoçya'da elektrik üretim ve dağıtım ile görevli bulunmaktadır. (Biri Kuzeyde, diğeri Güneyde) ve her biri İskoçya Müsteşarı tarafından tayin edilen bir başkan ile 4 - 8 üyeden kurulmuş bir Kurul tarafından yönetilir.

Kuzey İrlanda :

Burada biri üretim ve diğeri dağıtım ile görevli bulunan iki Kamu Kurumu bulunmaktadır.

Üretim :

Kuzey İrlanda Elektrik Karma Komitesi (Northern Ireland Joint Electricity Committee) (kendisi enerji üretmekle beraber) elektrik üretimini düzenlemek ve dağıtım kurumlarına satmakla görevli bulunmaktadır.

Komite, «Belfast Korporasyonu»nun elektrik servislerine ait santrallerle Kuzey İrlanda Elektrik Komisyonuna ait santrallerin üretiminin hepsini satın almaktadır.

Dağıtım :

Kuzey İrlanda Elektrik Komisyonu (Electricity Board for Northern Ireland) Kuzey İrlanda da elektrik dağıtım ile görevli bulunmaktadır.

H. İtalya:

Toplam kurulu güç (1964 yılında)	21,3	GW
Toplam üretim (1964 yılında)	74,3	TWh
Bundan : Hidrolik üretimi	39,0	TWh
Termik Üretimi	33,0	TWh
Atom santrallerinin üretimi	2,3	TWh
Nüfus (1964 de)	51	Milyon
Nüfus başına kullanılan elektrik enerjisi (1964 de)	1480	kwh

Elektrik üretim, iletim ve dağıtım çeşitli tipteki kurumlar aracılığıyla yürütülmektedir.

1. özel teşebbüs :

özel kurumların başlıcaları Anonim Ortaklıklardır. Bunların bazılarının, hisse senetleri kısmen özel tasarruf sahiplerinin, kısmen de Devletin elinde bulunmaktadır.

Halkın ortaklığa katılması milli kamu kurumu Finelettrica finansman gurubu LR.I. nin sahip bulunduğu hisse senetleri aracılığı Ue sağlanmaktadır.

Devletin katılması ise, S. I. P. «Merdionale» ve U. N. E. S. ve «Terni» ile «Lardarello» ortaklık gurupları için önem taşımaktadır.

2. Belediyeler:

Yönetimleri otonom olan veya bir kamu kurumu tarafından yönetilen belediyeler milli üretim mlktaılarının takriben % 6 sini üretmektedirler.

3. Otoprodüktörler :

Otoprodüktörler, yani, endüstri teşebbüsleri kendi ihtiyaçlarını karşılamak üzere enerji üretmektedirler. 1964 yılında üretimler: toplam üretimin % 21,2 si kadardır.

4. Devlet Demiryolları:

Bu idarenin kendi santralleri vardır ve ürettikleri enerjiyi kendi şebekeleriyle iletmektedirler.

m. İsviçre :

Toptan Kurulu Güç (1964 de)	9,0	GW
Toplam üretim (1964 de)	22,0	TWh
Bundan : Hidrolik Üretim	22,7	TWh
Termik Üretim	0,2	TWh
Nüfus (1964 de)	5,77	Milyon
Nüfus başında kullanılan elektrik enerjisi (1964 de)	3760	kwh

Elektrik enerjisinin üretim ve dağıtımını aşağıda görülecek çeşitli tip kurumlar tarafından sağlanmaktadır. (Elektrikten faydalanan nüfus oranına göre) :

- Bölgesel kurumlar (% 50)
- Kantonlardaki kurumlar (% 20)
- özel kurumlar (% 12)
- Karma kooperatif ortaklıklar (% 5)

a. Bölgesel Kurumların sayısı 870 1 bulunmaktadır; 550 kurumda tamamen veya kısmen kendi özel ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Ancak 320 adet kurum dağıtım sağlamaktadır.

b. Kontroldeki kurumlar, bölgesel- kurumlara ihtiyaçları olduğu enerjiyi veren dağıtım şebekelerini kurmakta ve işletmektedirler. Şözkonusu Kontokurumlar, tahsisatla verilen sermaye ile yönetilen müstakil idarelerdir. (Zürich; Argovie, Tuhurgovle, Schafhouse, Fribourg Kantonları)

veya hisse senetleri tamamen veya kısmen Kanton idarelerinin (St. Gali, Appenzell, Berne kantonları) ellerinde bulunan şirketlerdir.

c. özel Ortaklıklar, elektrik enerjisi üretimi, elektrik kurumlarına elektrik satışı ve elektrik ile uğraşmaktadırlar.

d. Ortak üretim firmaları (Partnenverke) iki veya daha çok elektrik kurumları tarafından kurulan anonim ortaklıklardır, (kamu kurumları veya demiryolları buraya girer). Bunlar elektrik santrallerinin ortaklaşa işletilmesi ve kurumlarını sağlamaktadır; her kurum sermayenin bir kısmını sağlamakta, santralin üretiminden hakkı olan oran içinde işletme giderlerine katılmaktadır.

IV. ispanya

Toplam kurulu güç (1964 de)	9,4	GW
Toplam üretim (1964 de)	28,4	TWh
Bundan : Hidrolik üretimi	20,3	TWh
Termik üretimi	8,1	TWh
Nüfus (1964 de)	30,5	Milyon
Nüfus başına kullanılan elektrik enerjisi (1964 de)	885	kWh

Üretim, iletim ve dağıtımla görevli kurumlar aşağıdaki üç sınıfa ayrılabilirler :

- özel kurumlar
- Karma Ekonomi Ortaklıkları
- Oto - prodüktörler

1. özel kurumlar, duruma göre, bazen üretim, bazen de dağıtım ve bazen de her iki çalışmayı birden yapmaktadırlar.

2. Karma ekonomi ortaklıkları Anonim Ortaklıklar gibi yönetilmektedir. Bunların hisse senetlerinin hepsi veya bir kısmı (sermayenin % 50 sinden fazlası) kamu kurumlarına aittir. («Instituto Nacional de Industria» I.N.I.)

Bunların çoğu termik enerji üretmektedirler; yıllık üretimleri ispanya'nın toplam elektrik enerjisi üretiminin % 15 sini teşkil etmektedir.

3. Otoprodüktör müesseseler kendi sanayileri için gereken elektrik enerjisini karşılamak üzere üretim yapmaktadırlar ve muhtemel bir fazla üretim halinde bunu ufak miktarlarda genel şebekeye de vermektedirler. 1964 de toplam üretimin % 5,9 u otoprodüktörler tarafından yapılmaktadır. Otoprodüktörlerin 1964 yılındaki üretimlerinin % 52 si hidroliktir.

V. Belçika

Kurulu Güç (1964 yılında)	4,4	GW
Toplam üretim (1964 yılında)	19,5	TWh
Bundan : Hidrolik üretimi	0,1	TWh
Termik üretimi	19,3	TWh
Atom santralleri	0,05	TWh
Nüfus (1964 de)	9,4	Milyon

Nüfus başına kullanılan elektrik enerjisi (1964 de) 2040 kWh

1. Üretim

Üretim aşağıdaki yollarla yapılmaktadır:

- Kamu ihtiyacı için enerji üreten özel santraller (üretim $< \% 56$ sı)
- Liège ve Gant bölgelerinde kamu kurumlarına bağlı santraller (üretim $\% 3\text{Ü}$)
- özellikle Siderürjl ve kömür madenleri endüstrilerinden meydana gelen endüstri santralleri (üretim $\% 411$)
- 10,5 MW lık atom santrali deney için kurulmuştur. Kamu kurumları tarafından işletilmektedir.

2. Dağıtım

Dağıtım aşağıdaki kuruluşlar aracılığıyla yürütülmektedir :

- Bölge ve Bölgelerarası yönetim. Bu yönetim pratikte Karma Ekonomi ortaklıklarıdır ve toplam enerjinin $\% 58$ ini dağıtmaktadırlar.

VI., Lüksemburg

Toplam kurulu güç (1964 de) 1,2 GW
Toplam üretim (1964 de) 2,1 TWh
Bundan : Hidrolik üretim 0,8 TWh
Termik üretim 1,3 TWh
Nüfus (1964 de) 0,3 Milyon
Nüfus başına kullanılan elektrik enerjisi (1964 de) 9450 kWh

Kurulu gücün 907 MW'ı Batı Almanya'ya enerji veren pompalı, biriktirmeli Vianden santralına aittir. Bu santralin 1964 yılındaki üretimi 770 GWh olup toplam üretimin içindedir.

Elektrik enerjisi Üretimi aşağıdaki kurumlar aracılığı ile elde edilmektedir.

— Vianden santrali işletmeye girinceye kadar toplam üretiminin $\% 98$ inden fazla üretim yapan otoproduktörler. Bunların başlıcaları termik santrallerde yüksek basınç gazlarını kullanan siderürji fabrikalarıdır.

— Devletin malı olan hidroelektrik santraller (su kenarındaki ufak santraller bunun dışındadır.)

Elektrik enerjisi dağıtımını CEGEDEL (Lüksemburg dükalığı elektrik ortaklığı) ve çeşitli kuruluşları bazı özel dağıtım kurumları tarafından yapılmaktadır.

VII. Batı Almanya

Toplam kurulu güç (1964 de) 34,6 GW
Toplam üretim (1964 de) 153,5 TWh
Bunun : Hidrolik üretim 12,0 TWh

Termik üretim 141,1 TWh
Atom santrallerindeki 0,1 TWh
Nüfus (1964) 58,3 Milyon
Nüfus başına kullanılan elektrik enerjisi (1964 de) 2650 kWh

1. Üretim ve iletim

Elektrik üretim ve iletimi yapan 7 ana kurum Karma ekonomi ortaklığıdır. Çalışmalarının büyük bir kısmı federal hükümet, eyaletler, şehir ve kasabaların elinde bulunmaktadır. Bu kuruluşların yönetim kurulunda kamu birlikleri hisse senedi sahibi olarak temsil edildiklerinden oyların çoğunluğuna malik bulunmaktadır.

Aşağıda 4 büyük şirketin durumu gösterilmektedir. (Bunların buldukları şehir ve 1960 yılında dağıtmış oldukları enerji miktarı da verilmiştir) :

Reihnisch - Westfälische Elektrizitätswerk (R. W. E.) Essen 30,4 TWh
Bayernwerk, Münih 6,0 TWh
Vereinigte EW Westfalen (V. E. W.) Dortmund 6,7 TWh
Preussische Elektrizitätswerk, Hanover 4,6 TWh

Federal Almanya Cumhuriyetinde enerji dağıtan 7 ana kurum Berlin'de çalışan diğer iki kurum ile birleşerek «Deutsche Verbundgesellschaft (D. V. G.)» yi kurmuşlardır.

Bu kurumların amacı Almanya'da enterkonekte sistemin geliştirilmesi ve "yabancı ülkelerde enterkoneksiyonla görevli kuruluşlarla işbirliğini sağlamaktır.

Diğer taraftan, maden ocakları, siderürji sanayii, kimya sanayii ve alüminyum sanayii gibi birçok endüstri kurumları otoproduktör durumda bulunmaktadır ve ürettikleri fazla enerjiyi ana şebekeye vermektedirler.

Vereinigung industrielle Kraftwirtschaft (V. I. K.) ismi altında toplanan bu kuruluşlar 200 üyeyi bulan bir Birlik kurmuşlardır.

2. Dağıtım

Üretim ve iletim ortaklıkları veya yalnız dağıtım görevli ortaklıklar veya bölge belediyeleri aracılığı ile yapılmaktadır.

1100 kadar tutan üretim, iletim ve dağıtım kuruluşlarının hepsi «Vereinigung Deutscher Elektrizitätswerke» (V. D. E. W.) adı altında Frankfurt/Main'da bir Birlik altında toplanmışlardır.

Vm. Türkiye

Toplam işletmeye amade güç (1964 de) 1,29 GW
Toplam net üretim (1964 de) 4,22 TWh

Bundan : Hidrolik üretim 1,64 TWh
Termik üretim 2,68 TWh
Nüfus (1964 de) 30,6 Milyon
Nüfus başına net elektrk
enerjisi üretimi 138 kWh

Diğer termik üretim 64,8 TWh
Nüfus (1964 de) 48,4 Milyon
Nüfus başına net elektrk
enerjisi üretimi 1940 kWh

IX. Fransa

Toplam kurulu güç (1064 de) 24,5 QW
Toplam net üretim (1964 de) 93,9 TWh
Bundan : Hidrolik üretim 34,9 TWh
Atom santrallerinde
üretilen 0,6 TWh

BD yazı için faydalanılan eserler :

1. Législation et organisation de l'industrie électrique Roger Ginocechio EdF termik üretim Servisi Şef Yardımcısı Paris 1964 Edlüons Eyrolles.
2. Staties Year 1964 UNIPED Yayım Paris.

İ L A N

Sayın Üyelerimiz,

- 1 — Adres değişikliklerini zamanında odaya bildirmenizi,
- 2 — Yeni tanzim edilen hüviyetlerini almayan (Diploma ve mezuniyet belgesi göndererek) üyelerimizin odadan hüviyetlerini istemelerini,
- 3 — Askerlik, ihtisas, yabancı memleketlere gitmek gibi değişikliklerden odamızı haberdar etmelerini rica ederiz.

YÖNETİM KURULU

ODAMIZ ÖZEL YARDIM SANDIĞINA ÜYE OLUNUZ

Sandık Tüzüğü Dergimizin muhtelif sayılarında yayınlanmıştır. Bu tüzüğe göre; sandık üyelerinden birisinin vefatı veya bir kaza geçirmesi halinde kanuni hiç bir formaliteyi beklemeden derhal ve nakit olarak ödeme yapılmaktadır. İhtiyaç anında ki bu yardımın değeri takdirinize kalmıştır.

Sandığın üye sayısı halen 213 dür. Odamıza kayıtlı üye sayısı 1900 ü aşmıştır. 1000 kişi sandığa üye olsa sandık üyelerinden birinin vefatında ödenecek miktar 25 000,— TL. olacaktır.

Alâkanız menfaatiniz icabıdır. Kendinizi değil ailenizi düşününüz.